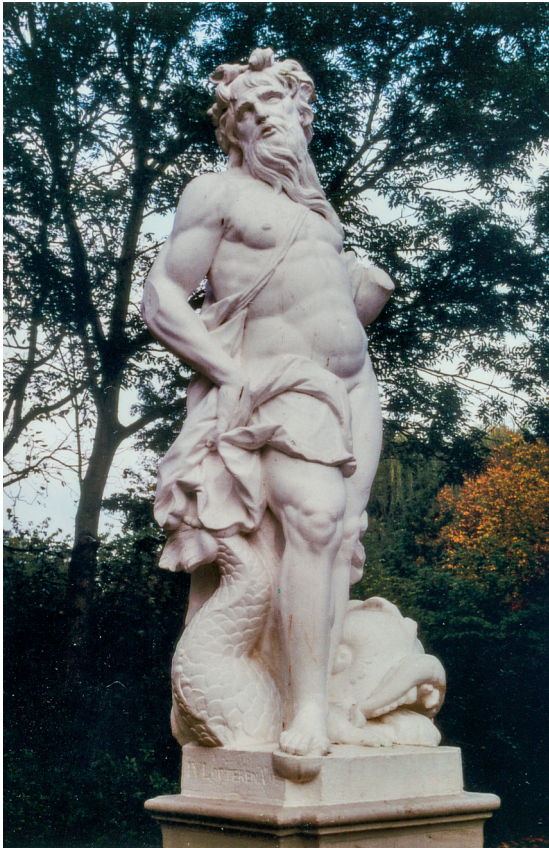

Het Archief Fischer: een uniek persoonlijk archief over Hollandse achttiende-eeuwse beeldhouwkunst

In mei 2014 verwierf het RKD het archief van kunsthistoricus Pieter M. Fischer (1921-2002). Het bevat de aantekeningen en beeldmateriaal van zijn onderzoek naar de Hollandse achttiende-eeuwse beeldhouwers Ignatius van Logteren (1685-1732) en zijn zoon Jan (1709-1745).¹ Dit grootschalige onderzoek was praktisch voltooid toen Fischer in oktober 2002 onverwacht overleed. Zijn goede vriend Edward Munnig Schmidt heeft zich er daarna voor ingezet om Fischers levenswerk te voltooien. Zelf zei Munnig Schmidt hierover: 'Het is een groot geluk dat Fischer de tekst [voor zijn boek] vrijwel compleet aan het papier heeft kunnen toevertrouwen, maar een

1. Ignatius van Logteren, *Neptunes*, 1720, tuinbeeld op sokkel, Museum Bisdom van Vliet, Haastrecht

1. Ignatius van Logteren, *Neptune*, 1720, garden sculpture on pedestal, 1720, Museum Bisdom van Vliet, Haastrecht

The Fischer Archive: a unique personal archive about eighteenth-century Dutch sculpture

*In May 2014 the RKD acquired the archive of the art historian Pieter M. Fischer (1921-2002). It contains notes and image material relating to Fischer's research into the eighteenth-century Dutch sculptors Ignatius van Logteren (1685-1732) and his son Jan van Logteren (1709-1745).¹ Ambitious in scope, this research was nearly finished when Fischer died unexpectedly in 2002. His good friend Edward Munnig Schmidt subsequently undertook to complete Fischer's life's work. According to Munnig Schmidt himself, 'It is very fortunate that Fischer had already put down almost the entire text [for his book] on paper, but a tragedy that he died so suddenly upon having gotten thus far'.² His monumental work entitled *Ignatius en Jan van Logteren, beeldhouwers en stuc kunstenaars in het Amsterdam van de 18^e eeuw [Ignatius and Jan van Logteren, sculptors and stucco artists in 18th-century Amsterdam]* was published in 2005.*

PIETER M. FISCHER

Pieter M. Fischer was born in the former Dutch East Indies (modern-day Indonesia) on 13 May 1921. In 1923 the Fischer family – including Pieter, his parents, his brother and sister – moved to the Netherlands. There, his father, who was a lieutenant colonel in the Royal Netherlands East Indies Army infantry forces, was honoured with membership in the Dutch Military Order of William. Fischer inherited a love of music from his mother, who was a very fine pianist, and this interest led him to pursue a degree in musicology and art history at Amsterdam University. After graduating, Fischer began teaching music history and Gregorian chant at the Music Lyceum in 1957, and in 1963 took a post lecturing in cultural history at the Conservatory in Amsterdam. Around 1964, urged by the professors of art history J.Q. van Regteren Altena and Th.H. Lunsingh Scheurleer, he changed course and devoted himself entirely to researching the sculptors Ignatius and Jan van Logteren. Although a myriad of other activities prevented Fischer from making rapid headway on his doctoral thesis, he did publish a number

2. Ignatius van Logteren, *Flora*, ca. 1717-1718, relief stucplafond, Buitenplaats Beeckestijn, Velsen-Zuid
 2. Ignatius van Logteren, *Flora*, c. 1717-1718, relief stucco-ceiling, Buitenplaats Beeckestijn, Velsen-Zuid

tragedie dat hij heel plotseling stierf toen het zover was.² In 2005 verscheen het monumentale boek *Ignatius en Jan van Logteren, beeldhouwers en stuckunstenaars in het Amsterdam van de 18^e eeuw*.

PIETER M. FISCHER

Pieter M. Fischer werd geboren op 13 mei 1921 in het toenmalig Nederlands-Indië. Het gezin, bestaande uit Pieter, zijn ouders, broer en zus, verhuisde in 1923 naar Nederland. Fischers vader, luitenant-kolonel der infanterie bij het KNIL, werd onderscheiden in de Militaire Willemsorde. Van zijn moeder, een uitstekend pianiste, erfde Fischer zijn liefde voor muziek. In aansluiting op deze interesse studeerde hij vervolgens musicologie en kunstgeschiedenis aan de Universiteit van Amsterdam.

Na zijn studietijd gaf Fischer vanaf 1957 muziekgeschiedenis en gregoriaans aan het Muzieklyceum en sinds 1963 doceerde hij algemene culturele geschiedenis aan het Conservatorium te Amsterdam. Omstreeks 1964 zou hij zich echter, na aansporing van de kunsthistorici prof. dr. J.Q. van Regteren Altena en prof. Th.H. Lunsingh Scheurleer, volledig toelagen op het onderzoek naar de beeldhouwers Van Logteren. Fischer kwam echter door allerlei nevenwerkzaamheden niet tot een snelle afronding van dit proefschrift. Hij publiceerde gedurende het onderzoek wel enkele artikelen over het beeldhouwwerk

of articles about sculpture on seventeenth and eighteenth-century canal-side houses in Amsterdam in art journals, such as Apollo, Ons Amsterdam, the KNOB Bulletin and the Bulletin van het Rijksmuseum. These articles and his countless talks and lectures were illustrated with images from a collection of photographs, reproductions, and slides of sculptural work in Amsterdam, and elsewhere, that he had assembled with great care over the years.

ACQUISITION BY THE RKD

In early 2014 Mr Munnig Schmidt contacted the RKD concerning his wish to transfer Fischer's archive to an institution where it could be preserved and made accessible for future research. Having acquired several other collections containing documentation on sculptural work in recent years, this fit in very well with the RKD's existing acquisitions policy. In April 2014 Sabine Craft, head of Fine Arts until 1750, and Babette van Alphen, head of Archives, visited the collection. Following their positive recommendation, the entire collection was transferred to the RKD shortly thereafter. In early May 2014 work began on drawing up an inventory of the archival material and investigating it.

3. Jan van Logteren, *Zomer, Herfst en Winter*, 1734, marmeren tuinsculptuur, Park Oostermeer, Ouderkerk a/d Amstel

3. Jan van Logteren, *Summer, Fall and Winter*, 1734, garden sculpture in marmor, Park Oostermeer, Ouderkerk a/d Amstel

aan de zeventiende- en achttiende-eeuwse Amsterdamse grachtenpanden in kunstijdschriften als *Apollo, Ons Amsterdam*, het *KNOB Bulletin* en het *Bulletin van het Rijksmuseum*. Het beeldmateriaal voor deze artikelen en de talloze colleges en lezingen putte hij uit zijn met de jaren zorgvuldig opgebouwde verzameling foto's, reproducties en dia's van beeldhouwwerken uit Amsterdam en daarbuiten.

VERWERVING DOOR HET RKD

Begin 2014 nam de heer Munnig Schmidt contact op met het RKD met de mededeling dat hij het archief van Fischer graag wilde overdragen aan een instelling waar het zou kunnen worden bewaard en ontsloten voor verder onderzoek. Omdat het RKD de laatste jaren enige andere collecties met documentatie van beeldhouwkunst heeft kunnen verwerven, paste dit uitstekend in het acquisitiebeleid. In april 2014 bezochten Sabine Craft, hoofd Beeldende Kunst voor 1750, en Babette van Alphen, hoofd Archieven, de verzameling. Na hun positieve advies werd kort daarna de gehele verzameling overgebracht naar het RKD. Begin mei 2014 werd begonnen met de inventarisatie van en onderzoek naar het archiefmateriaal.

INHOUD VAN HET ARCHIEF

Het archief is in zijn geheel bewaard volgens Fischers ordening en is in drie categorieën verdeeld: aantekeningen (waaronder kaartenbakken), foto's en reproducties en tot slot dia's. De aantekeningen zijn allemaal handgeschreven.

CONTENTS OF THE ARCHIVE

Fischer's original arrangement has been preserved, and the archive is divided into three categories: notes (including card files), photographs and reproductions, and slides. All of the notes are handwritten and most of the photographs appear to have been taken by Fischer himself. The majority of these are of sculptural and stucco work by Ignatius and Jan van Logteren, including garden sculpture and vases, gables, interior stucco decoration, and freestanding statues and busts. The archive boasts countless exceptional and unique photographs taken in otherwise often inaccessible private interiors and gardens, to which Fischer gained entry via his wide network. Thanks to his friendship with Edward Munnig Schmidt, for example, Fischer was able to visit various country estates with sculpture by the Van Logterens along the Vecht and Amstel rivers, such as Huis te Manpad, Huis ten Bosch in Maarssen, and Beeckestijn on the Amstel.³ To arrange such visits and permission to take photographs, Fischer had extensive contact with the occupants of these houses and with directors of museums and other institutions. The Fischer Archive contains numerous fascinating letters documenting his correspondence with museums and private collections. Moreover, this communication was not limited to the Netherlands; works by the Van Logterens are also found in other countries, including England. Fischer's correspondence with Curator Lavinia Wellicome of Woburn Abbey, an English historic home, for instance, testifies that his research on sculpture was highly regarded internationally as well. Among other aspects, these letters express gratitude to Fischer for sharing his expertise.⁴ Other researchers and institutions also sought Fischer out for specific visual material of sculpture by Ignatius and Jan van Logteren.

In addition to the Van Logterens, Fischer studied other eighteenth-century sculptors and stucco artists. Among the artists represented in his visual archive are Jan Baptist Xavery (1697-1742), Jan Pieter van Bourscheidt the Elder (1669-1728), Jan Pieter van Bourscheidt the Younger (1699-1768), Johannes Blommendael (c. 1650-1704), and Anthonie Turck (1667-1725).⁵ Of particular interest are Fischer's elaborate explanations supporting and refuting attributions to the Van Logterens. Filled with underlining, question marks, and alternative attributions, these texts offer a revealing glimpse into Fischer's thinking.

De meeste foto's lijken door Fischer persoonlijk te zijn gemaakt. Het leeuwendeel betreft foto's van beeldhouwen en stucwerken van vader en zoon Van Logteren, zoals tuinbeelden en -vazen, gevelbekroningen, interieurstucwerk en vrijstaande beelden of bustes. Dankzij het uitgebreide netwerk van Fischer bevat het archief talloze bijzondere en unieke foto's, genomen in particuliere, en daardoor vaak moeilijk toegankelijke tuinen en interieurs. Onder andere via Edward Munnig Schmidt kreeg Fischer toegang tot diverse buitenhuizen aan de Vecht en de Amstel, waar zich enkele beeldhouwwerken van Van Logteren bevonden, zoals Huis te Manpad, Huis ten Bosch te Maarssen en Beekestijn aan de Amstel.³ Voor deze bezoeken en foto's heeft Fischer veel contact gehad met de bewoners van dergelijke huizen en directies van musea en andere instanties. Zodoende bevat het Archief Fischer diverse interessante briefwisselingen met binnen- en buitenlandse musea en particuliere collecties. Van Logterens beeldhouwwerken zijn namelijk niet alleen in Nederland te vinden, maar ook bijvoorbeeld in Engeland. Correspondentie met onder meer curator Lavinia Wellicome van het Engelse landhuis Woburn Abbey maakt duidelijk dat Fischer op het gebied van sculptuur-onderzoek ook internationaal een naam had opgebouwd. Fischer wordt in deze correspondentie onder meer bedankt voor zijn advies.⁴ Ook onderzoekers en instellingen wisten Fischer te vinden voor specifiek beeldmateriaal van de sculpturen van vader en zoon Van Logteren.

Naast de Van Logterens besteedde Fischer ook aandacht aan andere achttiende-eeuwse beeldhouwers en stuc kunstenaars. Zo bevat het archief beeldmateriaal van werken van Jan Baptist Xavery (1697-1742), Jan Pieter van Bourscheidt de Oudere (1669-1728), Jan Pieter van Bourscheidt de Jonge (1699-1768), Johannes Blommendael (ca. 1650-1704) en Anthonie Turck (1667-1725).⁵ Interessant zijn vooral Fischers toe- en afschrijvingen van werken van de Van Logterens, die hij uitgebreid toelicht. Doordat deze teksten zijn doorspekt met veel onderstrepingen, vraagtekens en met mogelijke andere toeschrijvingen, krijgen wij een aardig kijkje in Fischers denkproces.

De aantekeningen bevatten, naast de eerdergenoemde correspondentie, soms zeer uitgebreide biografische gegevens van achttiende-eeuwse beeldhouwers en verschillende versies (soms wel zes!) van hoofdstukken voor het geplande boek. Tenslotte bevat het archief nog kaartenbakken en dia's. De kaartenbakken zijn gevuld met gegevens over (voornamelijk Amsterdamse) gevels met beeldhouwwerk, voorzien van adressen en literatuurverwijzingen. De dia's laten veelal dezelfde thema's zien als de foto's, maar zijn talrijker.

BESCHIKBAARSTELLING

Het archief is inmiddels verpakt en inhoudelijk geïnventariseerd door de afdeling Bibliotheek & Archieven. De inventaris is te vinden in RKDarchives. Het beeldmateriaal is, na te zijn voorzien van een stempel met

4. Ignatius van Logteren, *Diana*, ca. 1730-1732, zandstenen tuinbeeld, Park Woburn Abbey, Engeland

4. Ignatius van Logteren, *Diana*, c. 1730-1732, garden sculpture in sandstone, Park Woburn Abbey, England

Besides the correspondence mentioned above, the documentary material contains some very detailed biographical information on eighteenth-century sculptors as well as multiple versions of chapters (as many as six!) for the book that Fischer was writing. Last but not least, the archive includes card files and slides. The card files comprise details about sculpted façades, mainly in Amsterdam, complete with addresses and bibliographic references. The slides document much the same themes as the photographs, but are more numerous.

ACCESS TO THE ARCHIVE

The archive has in the mean time been packed and inventoried by the Library & Archives Department. The inventory can be found in RKDarchives. All of the visual material has also been provided with a 'Herkomst Archief Fischer' (Provenance Fischer Archive) stamp and has been added to the visual documentation collection for sculpture in the RKD's study room. Material on individual artists has been preserved in Fischer's original arrangement to the extent possible. His garden and interior photographs

de vermelding 'herkomst Archief Fischer', ingevoegd in de beelddocumentatie beeldhouwkunst op de studiezaal van het RKD. Per kunstenaar is de oorspronkelijke ordening zoveel mogelijk intact gelaten. Zijn eerdergenoemde tuin- en interieurfoto's zijn per locatie ingevoegd in de topografische documentatie op de studiezaal. Het beeldmateriaal is daarmee nu volledig voor raadpleging beschikbaar.

Coco Bannenberg
Stagiaire Afdeling Bibliotheek & Archieven

- 1) Ook is er materiaal te vinden van andere achttiende-eeuwse beeldhouwers en stuc kunstenaars, hoofdzakelijk werkzaam in Amsterdam.
- 2) P.M. Fischer, *Ignatius en Jan van Logteren, beeldhouwers en stuc kunstenaars in het Amsterdam van de 18^e eeuw*, Alphen aan den Rijn 2005, p. 5.
- 3) De heer Munnig Schmidt was van 1979 tot mei 2014 erevoorzitter van het Oudheidkundig Genootschap Niflarlake.
- 4) Brief van curator L. Wellicome aan P.M. Fischer d.d. 27 december 2001, Den Haag, RKD, Archief P.M. Fischer, inv.nr. 7.
- 5) Anthonie Turck was zwager van Ignatius van Logteren en tevens beeldhouwer en steenhandelaar.

have been archived by location in the historical topography collection in the study room. All of this visual material is now fully accessible for reference.

Coco Bannenberg
Intern Department of Library & Archives

- 1) *It also contains material relating to other 18th-century sculptors and stucco artists, with a concentration on those active in Amsterdam.*
- 2) *P.M. Fischer, Ignatius en Jan van Logteren, beeldhouwers en stuc kunstenaars in het Amsterdam van de 18^e eeuw, Alphen aan den Rijn, 2005, p. 5.*
- 3) *Mr Munnig Schmidt served as honorary chairman of the Oudheidkundig Genootschap Niflarlake, a historical society, from 1979 until May 2014.*
- 4) *Letter from Curator L. Wellicome to P.M. Fischer dated 27 December 2001, The Hague, RKD, P.M. Fischer Archive, inv.no. 7.*
- 5) *Anthonie Turck was Ignatius van Logteren's brother-in-law and was himself a sculptor and stone merchant.*